

Übű MMXX

Kováts Albert kiállítása

GÉGER MELINDA

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény, 2020. II. 5. – III. 28.

forrás: Kováts Gergő

KOVÁTS ALBERT: *Übű-palota*, 2018, akril, karton, ragasztás, 70×80 cm

A kortárs magyar képzőművészetben Kováts Albert sokféle szerepet tölt be. Festőhivatása mellett elkötelezett művészetközvetítő: kiállításszervező, művészeti író, a Magyar Festők Társaságának elnökeként aktív és köztiszteletnek örvendő alakítója a hazai művészeti életnek. A művész meghatározó fiatalkori élménye volt az 1956-os forradalom, illetve a röpcédulák terjesztése miatt rá kirótt börtönbüntetés, amely kettévágta életét. Főiskolai tanulmányait ezért nem fejezhette be, de a történelem életre szólóan megérintette, keményebbé tette. Az életrajzi mozzanatok azért fontosak esetében, mert életműve minden korszakában a magyar társadalom aktuális problémáira reflektál. Művei személyes létélményekből születnek, komoly üzenetet hordoznak a 20. század és az ezredforduló évtizedeiből. Mindenkor bízik abban, hogy a világ a művészet eszközeivel javítható – ha másként nem, azzal, hogy a problémákra felhívja a figyelmet. A Kádár-kori Magyarország állapotát jelző társadalomkritikus művektől így egyenes út vezetett munkásságában a mai kor felvetéseire.

Legújabb, a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben rendezett kiállítási anyagában Jarry irodalomtörténeti jelentőségű alakját, Übű királyt járja körül. Übű az avantgárd egyik enigmatikus teremtménye. A botrányokat kavaró alkotás az emberi létezés elviselhetetlensége miatti lázadás – mondanivalója aktuálisabb, mint valaha. Az eredetileg diáktrefának szánt satirikus történet a hatalmi tébolyt állította pellengérré. A 20. századi történelem beteljesítette Jarry rémálmát, és azóta Übű a mindenkori erőszakos, elvakultan kegyetlen uralom jelképes alakjává vált. Kováts Albert éveken keresztül foglalkozott a témával, aminek első ihlető figuráját a 60–70-es évek aktuális orosz pártvezetője, Brezsnyev szolgáltatta számára. 1982-ben a Helikon Galériában már hatalmi szimbólummá növelte Übű alakját, egy 35 darabos kollázssorozatban dolgozta fel a témát.

A művész kellemetlenül szűk térbe zárja az Übű-portrékat, így az arc válik kiemelt jelentőséggel bíró, központi motívummá. A figurát körülvevő tér – maga a világ – rémítően üres és süket. Nem történik semmi, csupán Übű torz érzelmi-szellemi állapotának kinyilatkoztatása zajlik a képeken. A frontálisan szembenéző, test nélküli képmások valójában pszeudoportrék. Emberszerűvé legfeljebb az ovális, zárt fejalakzat és az első pillanatban kaotikusnak tűnő, vonalhálóból

kirajzolódó arcutalások teszik. Ironikus aurájukat alakváltozatok sora erősíti fel: minden Übű-transzformáció másképpen szerveződik, azonban valamennyire jellemző, hogy az arc helyét elfoglaló organikus hálózatok egyfajta erőközponttá összegződnek.

A fejeken végigvonuló, egymásba fonódó vonalháló Kováts Albert évtizedek alatt kialakított sajátos nyelvezetének meghatározó része, Vajda Lajostól örökölt lényeges mozzanata. A korábbi, tiszta rajzú grafikák szabályosan kimért, mértanias geometriájához képest a vonal ezúttal önkényesen viselkedik. Keresztbe-kasul szántja a fejeket, összesűrűsödik vagy kitágul,

nem pusztán a labirintus felé viszi a sorozat értelmezését. Ha a struktúrákban nagyon hangsúlyos a zárttság, akkor az önpusztítás és önfelemesztés daganatokra jellemző, kaotikus élettanát is modellezi. Az *Übű szelet* ebben az értelemben ábrázolja vegetatív bélrendszerként a szörnyalakat. Másutt az idegrendszer gépezetszerű organizmusa szabja meg a pályát meghatározott irányokkal, kifelé-befelé ható tendenciákkal. Esetenként félelmetesen fenyegető, biológiai robotra emlékeztet, ahol a hatóerők gyökérszerű elágazásokkal jelzik a kiismerhetetlen erő által sugallt veszélyt (*Szakállas Übű*). Az elősködő hatalmi propaganda groteszk átírata az *Übű papa és Übű mama szöcsővel* című kép, amely szintén az elhatalmasodás struktúráit szimulálja. A *Vörös háttér*es mélyrétegeiben megbúvó mikrovilágot erőszakos rácsrendszer írja felül.

foró: Kováts Gerő

KOVÁTS ALBERT: *Szakállas Übű*, 2018, akril, farost, 50×70 cm

esetenként határozott irányt vesz, a racionális formákat egyre inkább átírja groteszkül szubjektív érzelmi elem. Übű leggyakrabban egy rafináltan organikus, gyökérszerű struktúrát fejleszt, ami a fejformát behálózó, sajátos érrendszerre növi ki magát. A fokozatos növekedés-sűrűsödés révén a hálózat olyan belső differenciáltsággal rendelkezik, hogy Übű nem igényli a külvilágot: az üres térben körbezárva egyre nagyobb stabilitásra törekszik.

Kováts Albert korábbi kollázsaihoz hasonlóan ezúttal is dúsan rétegzett aládolgozással teremtette meg azt a fojtogatón sűrű, biológiai közeget, ami e rendszernek földalatti mozgást, belső életet ad. A művészt hosszú időn át foglalkoztatta a labirintus motívuma. Korábbi festményein a mindent befedő vonalrendszer egy végtelenségig tágítható hálót képez, amelyből nincs kiút. A hálózat terjed, foglyul ejt és behatárol, zárványiba újabb és újabb réteg, világ tárul fel. Általuk a művész drámai módon szembesít a létezés sötét kilátástalanságával és agresszív meghatározottságával. Übű hálózata is erre utal, de ezúttal a művész

A vonal nem engedi sem a könnyedséget, sem a játékoságot, inkább erőszakosan nyomasztó és súlyos, a benne feszülő erőszak gátlás nélkül tör utat. A hálózat itt nem a tiszta rend struktúrája, inkább az agresszióé: a benne rejlő összetartozás valójában roncsol (*Rózsaszín Übű*). A provokatív szembenézés révén a portrék kifelé áradó feszültséget közvetítenek. Az übűség egy titkokkal és sötét szándékokkal telített akarat, szövevényes gondolkodásmód, egymásra épített, áttetsző rétegeiben a destrukció burjánzik.

Kováts Albert folyamatosan arra törekszik, hogy Übűt elszakítsa mindenfajta konkrétágtól, ezért egyensúlyoz az ábrázoló és az absztrakt megközelítés határán. A portrét absztrakt sejt-halmazzá írja át, így lesznek a maszkok egyre homogénebbek, a szemek félig elrejtőzve „lesnek” ránk, a figurák testsziluetje is elszakad a realitástól (*Merengő Übű, Rózsaszín Übű, Kísértet járja be Európát*). Kováts Albert Übű alakjában a humánus értékektől való eltávolodásról szól. Nagyon mai, napjainkban testet öltő előérzetet hív elő, ami a társadalom eltorzulása és az emberben végbemenő deformáció miatt érzett aggodalmából táplálkozik. Amiként a mélyen átértett társadalmi kataklizma kiváltotta Vajda Lajos maszkos korszakában az amorf emberi arcból előbukó állati vonásokat, úgy Kováts Albert szimbolikus Übűjének végtelenségig torz figurájával érzékelteti az emberi normák felbomlásának és értelmetlenné válásának veszélyét.